

TÜRKİYE'DE İKLİM ELEMANLARI

Bir yerin iklimi; sıcaklık, basınç, rüzgâr, nem, bulutluluk, yağış, sis ve buharlaşma gibi elemanların uzun yıllar etkili olmasıyla ortaya çıkar. Bu etkenlere iklim elemanları denir. Türkiye'de farklı iklim tiplerinin görülmesini etkileyen iklim elemanları şunlardır:

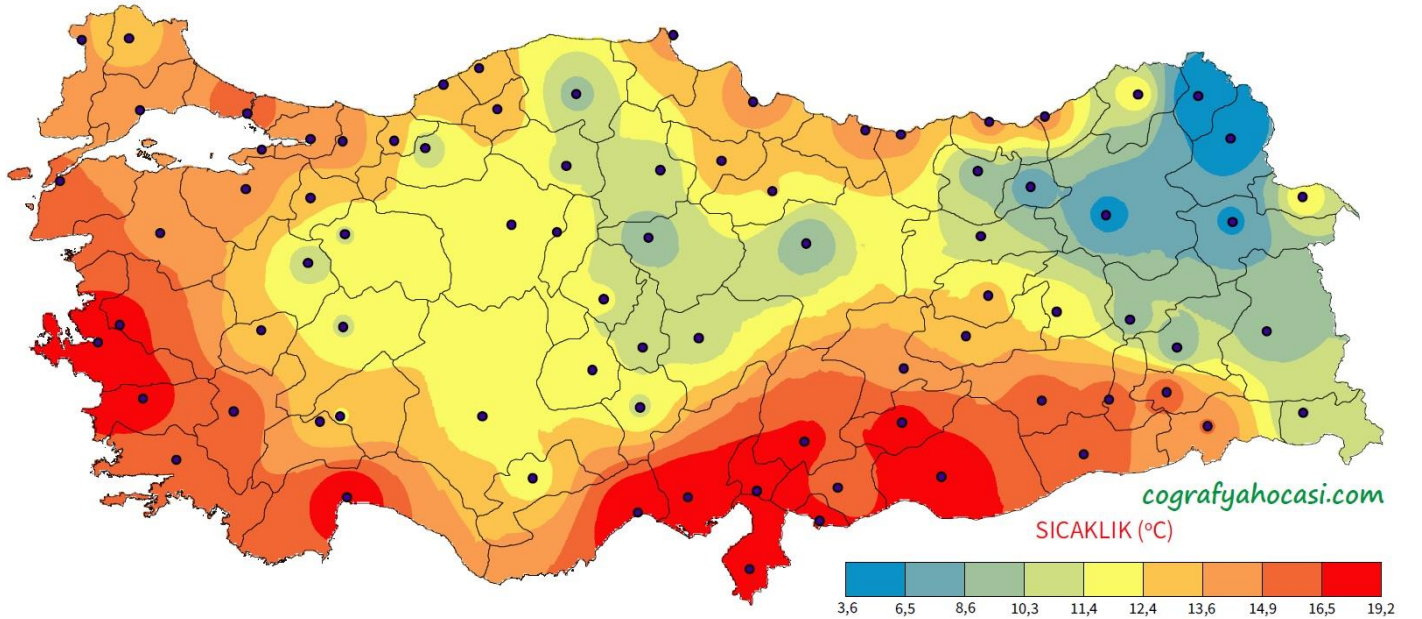
A. SICAKLIK

Türkiye'de sıcaklık, kıyılarda enlem farkına, iç kesimlerde ise denizden uzaklık, yükselti, yer şekilleri gibi faktörlere bağlı olarak değişir.

1. Yıllık Ortalama Sıcaklık Dağılışı

- Türkiye'de yıllık ortalama sıcaklıklar 3 °C ile 20 °C arasında değişmektedir.
- Türkiye'nin büyük bir kesiminde ortalama sıcaklıklar 8 °C'ın üzerindedir. Fakat yükselti değerlerinin fazla olduğu alanlarda sıcaklıklar bu değer altında yer alır. Hatta ülkemizin doğu kesimlerinin bazı bölümlerinde ortalama sıcaklık değerleri 4 °C'ın altına kadar düşer.
- En yüksek ortalama sıcaklıklar, Akdeniz ve Ege kıyı kesimleri ile Anadolu'nun güneydoğu kesimlerinde görülür. İskenderun (19,5 °C), Dört Yol (19,1 °C) gibi merkezlerin sıcaklık değerleri 20 °C'a kadar yaklaşır.
- En düşük sıcaklık değerleri, ülkemizin Kuzeydoğu Anadolu kesiminde görülür. Bu bölümde yer alan Erzurum'da sıcaklık ortalaması 5,7 °C, Kars'ta 4,8 °C, Sarıkamış'ta ise 3,0 °C'tır.
- Sıcaklık değerleri genel olarak güneyden kuzeye doğru gidildikçe düşer. Bu durumun ortaya çıkması, enlem farkı ve güneyden esen sıcak rüzgârların etkisi ile açıklanır.
- Aynı enlem üzerinde yer alan kıyılar, iç kesimlere nazaran daha sıcaktır. Bu durum denizlerin ılıtıcı etkisinden kaynaklanır.
- Kıyılarda sıcaklık değerleri, iç kesimlere göre daha fazladır. Bu durum denizlerin ılıtıcı etkisinden kaynaklanır.
- İç kesimlerde sıcaklık değerleri, batıdan doğuya doğru gidildikçe düşer. Bunun nedeni, yükselti artışı ile denizlerden uzaklaşılması yani karasallık şiddetinin artmasıdır.

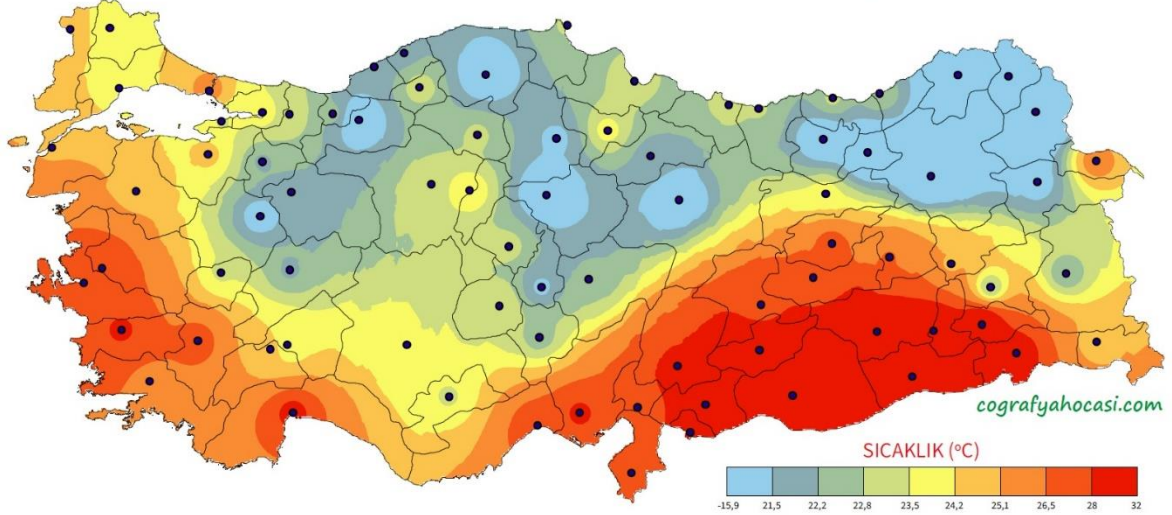
Türkiye'nin Yıllık Ortalama Sıcaklık Dağılışı

2. Temmuz Ayı Ortalama Sıcaklık Dağılışı

- Temmuz ayında, bölgeler arasındaki sıcaklık farkı ocak ayına göre daha azdır. En sıcak ve en soğuk yerler arasındaki sıcaklık farkı 15 °C civarındadır.
- Türkiye'nin büyük bir kesiminde ortalama sıcaklık değerleri 20 °C'ın üzerindedir.
- En yüksek sıcaklık değerleri, ülkemizin güneydoğu kesimlerinde görülür. Bu kesimde sıcaklık ortalamaları 30 °C'ın üzerindedir. Örneğin Şanlıurfa'da sıcaklık ortalaması 31,9 °C'tır.
- En düşük sıcaklık değerleri, Kuzeydoğu Anadolu'da görülür. Buralarda temmuz ayı sıcaklık ortalamaları 20 °C'ın altına düşer. Bu kesimde yer alan Erzurum'da sıcaklık ortalaması 19,3 °C, Kars'ta ise 17,5 °C'tır.

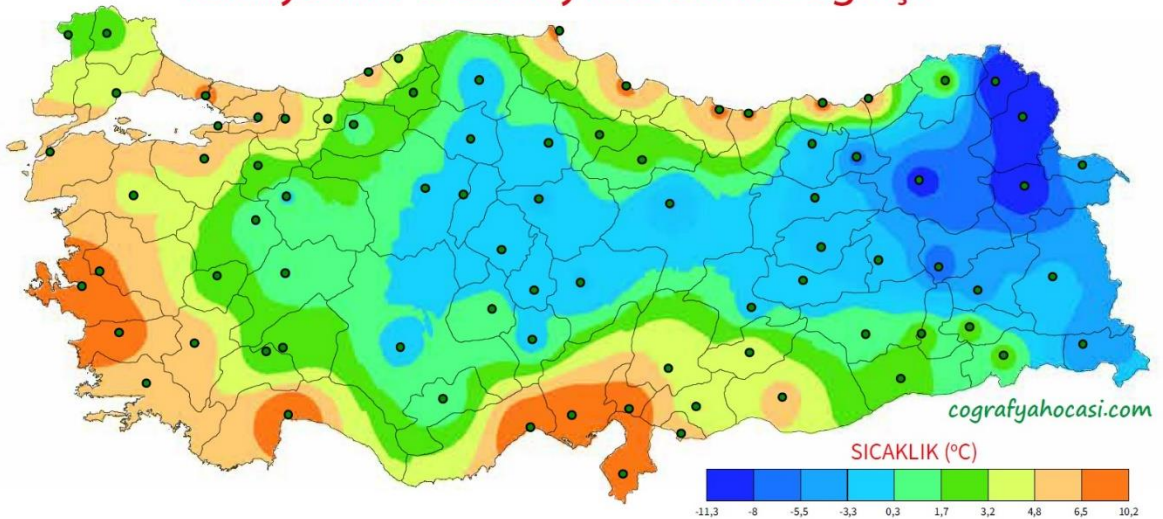
Türkiye'nin Temmuz Ayı Sıcaklık Dağılışı

3. Ocak Ayı Ortalama Sıcaklık Dağılışı

- Ocak ayı sıcaklık ortalamaları üzerinde enlem, yükselti ve karasallık faktörleri etkili olmuştur.
- Kış mevsiminde Türkiye'de bölgeler arasında sıcaklık farkları daha fazladır.
- En sıcak ve en soğuk yerler arasında 23 °C'ı aşan sıcaklık farkı vardır.
- Ortalama sıcaklık değerinin 12 °C'ın üzerinde olduğu hiçbir yer yoktur.
- En yüksek sıcaklık değerleri, Güney Ege ve Akdeniz'in kıyı kesiminde gözlemlenir. Buralarda sıcaklık ortalaması 8-12 °C arasındadır. Bu kesimde yer alan Anamur'da sıcaklık ortalaması 11,4 °C, Antalya'da ise 9,9 °C'tır.
- En düşük sıcaklık değerleri, Kuzeydoğu Anadolu kesiminde görülür. Bu kesimlerde sıcaklık ortalamaları – 10 °C'ın altına düşer. Bu kesimde yer alan Erzurum'da sıcaklık ortalaması – 9,1 °C, Kars'ta ise – 10,3 °C'tır.

Türkiye'nin Ocak Ayı Sıcaklık Dağılışı

B. BASINÇ

Türkiye’de mevsimlere, deniz ve karalara ve yerel ısınma farklarına bağlı olarak oluşan basınç merkezlerinin yanı sıra, Türkiye’nin dışında oluşan ve Türkiye’yi etkisine alan gezici basınç merkezleri de bulunmaktadır.

Türkiye’yi en çok etkileyen basınç merkezleri şunlardır:

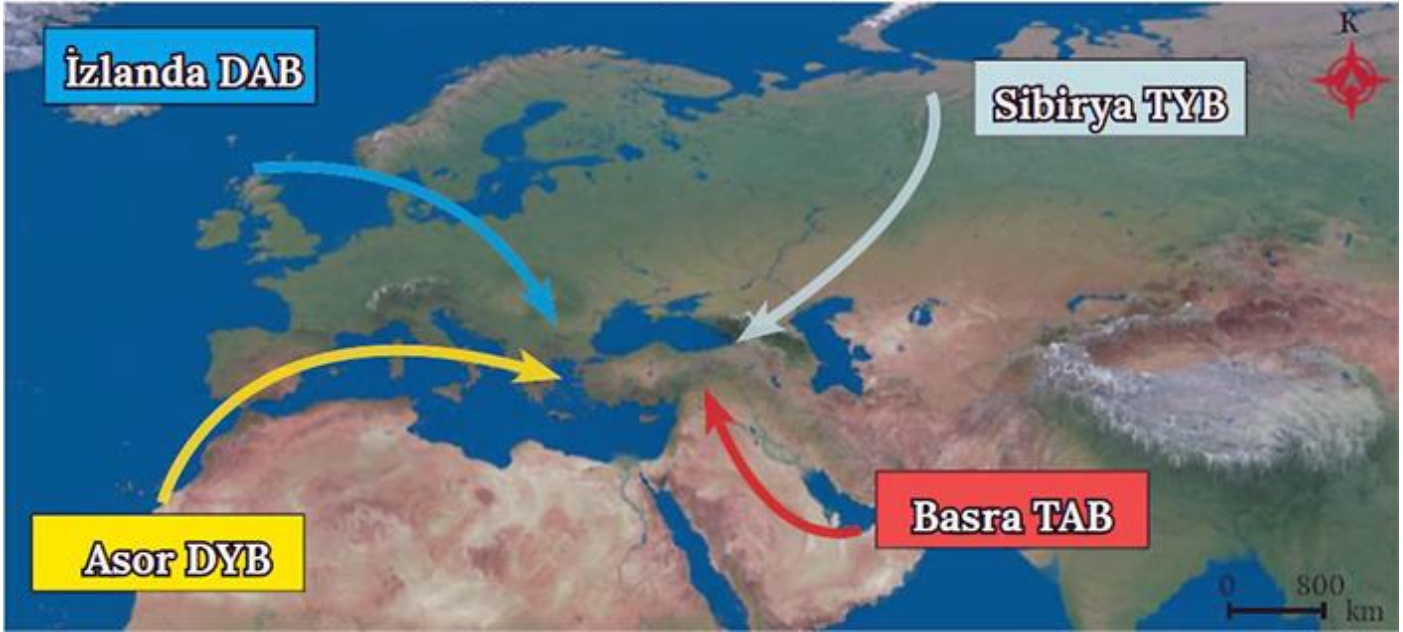
a. Sibirya Antisiklonu: Sibirya üzerinde oluşur. Türkiye’yi kışın etkiler. Soğuk ve kar getirir. 60° enlemleri çevresinde oluşmasına rağmen, soğumadan dolayı termik kökenlidir.

b. Asor Antisiklonu: Atlas Okyanusu üzerindeki Asor Adaları çevresinde, 30° DYB alanına bağlı olarak oluşur. Kış mevsiminde Sibirya antisiklonu ile birleşerek Türkiye üzerinde etkili olduğunda İzlanda siklonu Türkiye’ye sokulamaz. Bunun sonucunda da ülkemizde kışlar soğuk, sert ve kar yağışlı geçer.

c. Basra Siklonu: Basra Körfezi çevresinin aşırı ısınmasıyla oluşur. Samyeli rüzgarları vasıtasıyla Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde etkili olur. Havadaki nemi kurutarak sıcaklık ve buharlaşmayı artırır 30° Kuzey enlemi çevresinde oluşmasına rağmen, ısınmadan dolayı termik kökenlidir. Türkiye’de yaz mevsiminde etkilidir.

d. İzlanda Siklonu: İzlanda üzerinde oluşur. Türkiye’de kışın ve ilkbaharda etkili olur. Etkili olduğunda Türkiye’de kışlar ılık, kısa ve yağmurlu geçer. 60° enlemleri çevresinde oluştuğu için dinamik kökenlidir.

Türkiye’yi Etkileyen Basınç Merkezleri

C. RÜZGARLAR

Türkiye’ye, kuzeybatı, kuzey ve kuzeydoğudan esen rüzgarlar enlemin etkisiyle, hava sıcaklığını düşürürler. Güneybatı, güney ve güneydoğudan esen rüzgarlar ise hava sıcaklığını yükseltirler.

a. Soğuk Yerel Rüzgarlar:

Karayel: Balkanlar’daki yüksek basınç ve Basra Körfezi’ndeki alçak basınç sonucu oluşur. Kuzeybatıdan soğuk ve kuru olarak eser. Kış mevsiminde Marmara Bölgesi ile Batı Karadeniz’de sıcaklıkları azaltarak kar yağışına neden olur.

Yıldız: Kuzeyden eser. Karadeniz üzerinden geldiği için soğuk ve nemlidir. Karadeniz Dağları’nda yağış bırakır.

Poyraz: Marmara, Karadeniz ve İç bölgelerimize kuzeydoğudan esen soğuk, kuru bir rüzgardır. Doğu Avrupa'daki yüksek basıncın etkisi sonucunda oluşur. Kışın sıcaklıkları azaltarak kar yağışına neden olur. Yaz poyrazı ise serin ve kuru olarak eser.

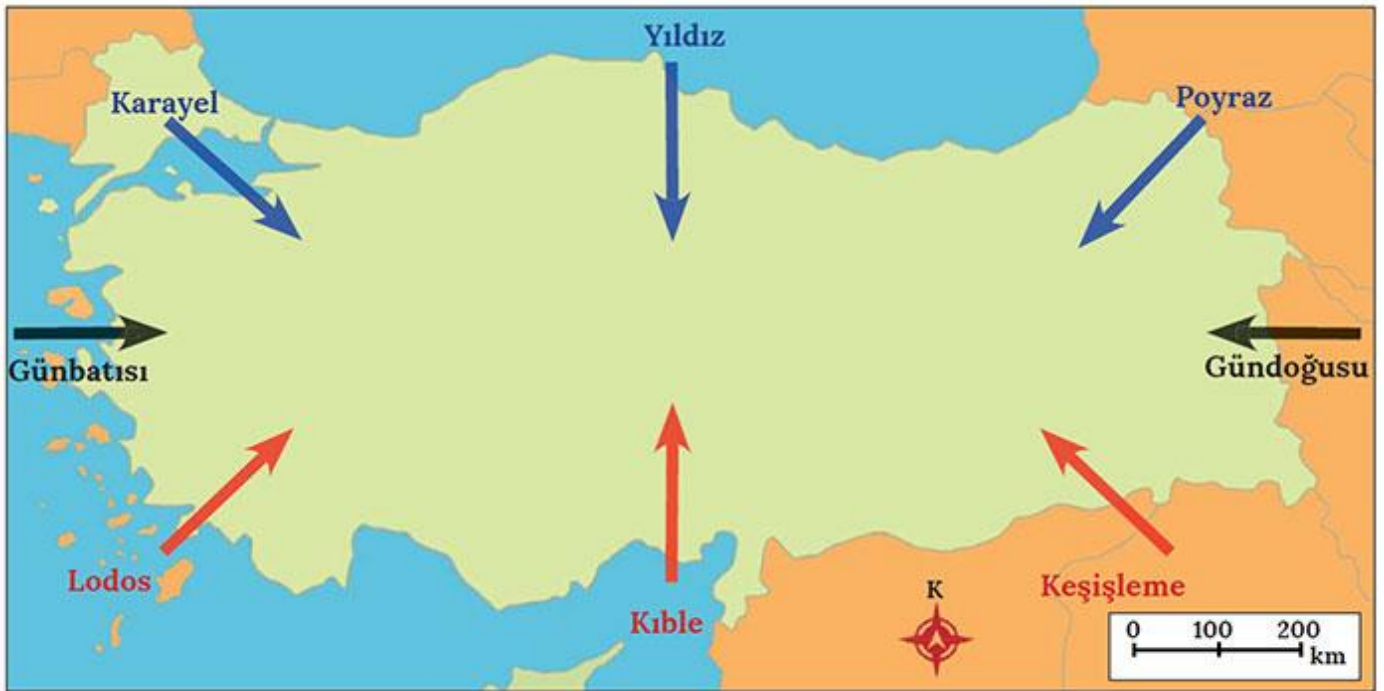
Ege Denizi'nde, yazın poyraz benzeri rüzgarlar tam kuzeyden eserler. Eski Yunanlılar bu rüzgarlara, ticaret rüzgârı anlamında Etesia demişlerdir. Bugünde, Dünya literatüründe Ege Denizi'nde yazın kuzeyden esen rüzgarlara Etezyen denilmektedir.

b. Sıcak Yerel Rüzgarlar

Lodos: Kuzey Afrika'daki yüksek basınç ve Hazar Denizi'ndeki alçak basınç sonucu oluşur. Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde etkilidir. Akdeniz'den geldiği için nemli ve sıcaktır. İç kesimlere sokulurken yükseltinin etkisiyle soğuyarak yağışa neden olur. Kış mevsiminde etkili olduğu bölgelerde, sıcaklığı arttırarak kar erimelerine neden olur.

Kible: Güneyden eser. İç kesimlerimizde etkili olur. Akdeniz Bölgesi'nde nemli ve sıcak, iç kesimlerde ise, kuru ve sıcak olarak eser.

Keşişleme (Samyeli): 30° enlemi çevresindeki dinamik yüksek basıncın etkisi sonucu oluşur. Suriye Çölü'nden Güneydoğu Anadolu'ya doğru eser. Sıcak ve kurudur. Bitkiler üzerinde kurutucu etkisi vardır.

Ülkemizi etkileyen yerel rüzgârlar

D. NEM VE YAĞIŞLAR

Türkiye'de, yıllık ortalama yağış bakımından, bölgeler arasında büyük farklılıklar vardır. Bazı bölgelerde ortalama yağış 2500 mm'yi bulurken, bazı bölgelerde 250 mm'nin altına inmektedir.

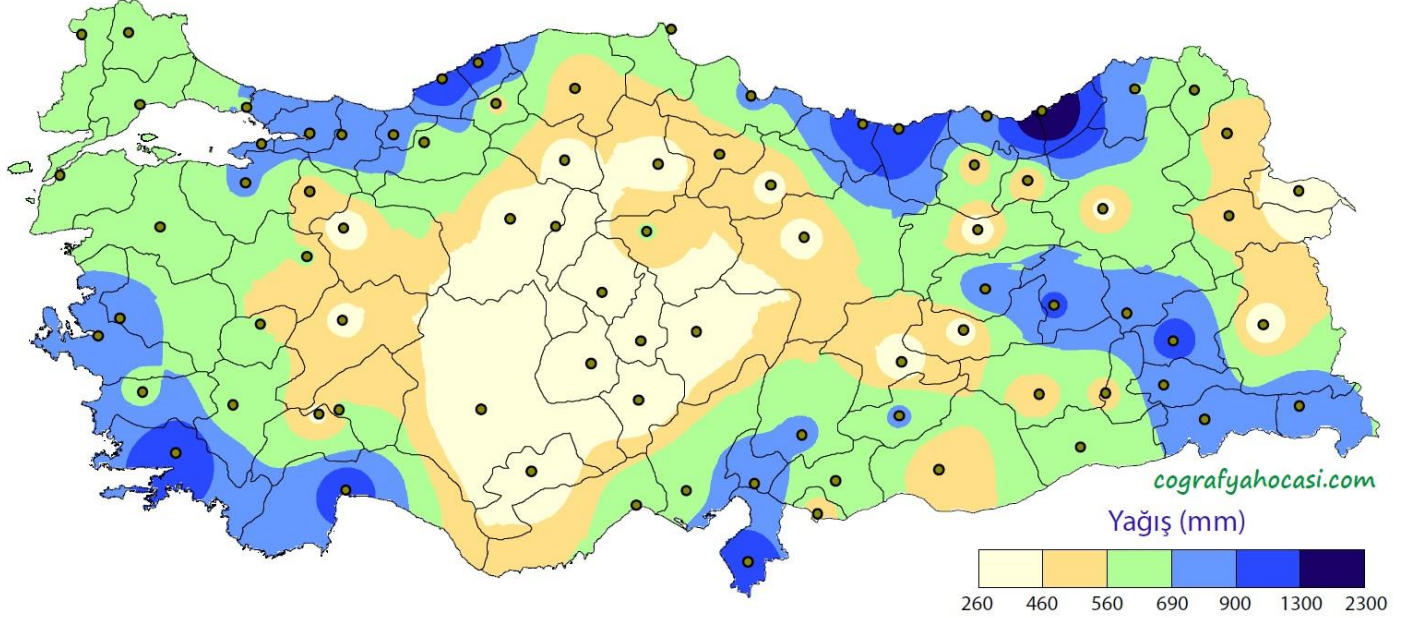
Türkiye'de yağışın dağılımını incelediğimizde şu özellikler görülür:

- Türkiye'de yağış dağılımı haritası ile yer şekilleri haritası karşılaştırıldığında, aralarında yakın ilgi bulunduğu tespit edilmektedir.
- Türkiye'de fazla yağış alan yerler (1000 mm. den fazla), Doğu ve Batı Karadeniz bölümleri ile bazı Batı ve Doğu Anadolu dağlarıdır. En fazla yağış alan yer Rize çevresidir. (2400 mm. den fazla)
- Türkiye'de orta derecede yağış alan yerler (500 mm -1000 mm arası), Akdeniz, Ege, Marmara, Orta Karadeniz, Doğu Anadolu ve İç Anadolu'nun kuzey kesimleridir.
- Türkiye'de az yağış alan yerler (500 mm'nin altında), İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve yer yer Doğu

Anadolu'nun çukur yerleridir. En az yağış alan yer, Tuz Gölü çevresi ile Iğdır Ovası civarındır. (250 mm'nin altında)

• Yağışın mevsimlere dağılımı (yağış rejimi) bakımından bölgeler arasında önemli farklılıklar görülür. Karadeniz Bölgesi her mevsim yağışlıdır. Bunun dışında kalan bölgelerde kurak ve yağışlı dönemlere rastlanır. Kurak dönem genellikle yazı rastlarken, yağışlı dönem kışa rastlar.

Türkiye Yıllık Ortalama Yağış Haritası

E. GÜNEŞLENME SÜRESİ

Bir bölgedeki Güneş'in gökyüzünde görünebildiği süreye güneşlenme süresi denir. Güneşlenme süresinin uzun olması, o bölgede Güneş'ten alınan enerjinin artmasına ve ısınmaya yol açar. Ülkemizde yıllık ortalama güneşlenme süresinin en yüksek olduğu yer günlük ortalama 8,2 saat ile Antalya ilimizdir. Antalya ilimizi 8,1 saat ile İzmir, Mardin ve Şanlıurfa illeri takip etmektedir. Güneşlenme süresinin en düşük olduğu yer günlük ortalama 2,8 saat ile Giresun ilimizdir. Bu değer birçok ilimizin güneşlenme süresinin yarısından bile azdır. Giresun'u 4,2 saat ile Rize ve 4,5 saat ile Trabzon ve Ordu takip etmektedir. Güneşlenme süresi en az olan illerimizin birçoğu Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Bu durum iklimle doğrudan bağlantılıdır.

Türkiye Yıllık Ortalama Güneşlenme Süresi Haritası

